

شورای سیاستگذاری حوزه های علمیه خواهران

مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران

معاونت پژوهش استان:

سیستان و بلوچستان

شهر زاهدان

موسسه آموزش عالی نرجس (سلام الله عليها)

عنوان:

نقش اندیشه و تفکر در کمال انسان از دیدگاه آیات و روایات

استاد راهنما:

حجت الاسلام و المسلمین دکتر نجف لک زایی

استاد مشاور:

حجت الاسلام والمسلمین دکتر میثم تارم

نگارنده:

زینب تاجی

۱۳۹۵

تحمیدیه

سپاس و ثنا خالقى را كه یگانه‌ترین در عظمت و پاک‌ترین در وجود است. و مرا توان شکر نعمات بیکرانىش نیست و ذره ذره وجودم برای او و نزدیک شدن به او می‌تپد.

تقدیم

این پایان نامه را ضمن تشکر و سپاس بیکران و در کمال افتخار و امتنان تقدیم می نمایم :

به استادان فرزانه و فرهیخته ای که در راه کسب علم و معرفت مرا یاری نمودند.

به روح پر فتوح پدر بزرگوارم و مادر دلسوزم که دامن گهر بارش لحظه های مهربانی را به من آموخت.

به همسر مهربانم که در تمام طول تحصیل همراه و همگام من بوده است.

و روح پاک فرزند دلبندم که صبورانه و صادقانه مرا همراهی نمود تا این حقیر بتوانم در کمال آرامش و آسایش به تحصیلات خود ادامه دهم.

خداوندا به ما توفیق تلاش در شکست، صبر در نومییدی و ایمان بی ریا عنایت بفرما.

تقدیر و تشکر

«من لم يشكر المخلوق لم يشكر الخالق»

کمال تشکر و سپاس خود را تقدیم می‌دارم خدمت اساتید راهنما و مشاور گرانقدر حجت الاسلام و المسلمین دکتر نجف لک زایی و حجت الاسلام و المسلمین میثم تارم، جهت خدمات ارزنده ای که در حین تحقیق به بنده عرضه داشتند و توفیق هر چه بیشتر ایشان را از خداوند منان، خواستارم.

حقیقت کمال چیزی نیست جز قرب به خدا، قرب الهی به این معناست که انسان در مسیر تعالی گام بردارد و از سطحی به سطح بالاتر برود تا به فیض رحمت الهی برسد.

انسان در رسیدن به چنین حقیقتی که خود دارای مراتب متعددی است اگرچه با موانعی روبرو می شود لکن عواملی چون تفکر در آیات و روایات، علم و آگاهی، ایمان و عمل صالح، انسان را یاری می کند تا از موانع رسیدن به کمال به راحتی گذر کرده و به هدف نهایی خلقت برسد.

آیات و روایات به عنوان بزرگترین منبع و راهنما مهم ترین راه رسیدن به کمال را تفکر و اندیشه معرفی نموده است به طوری که بخش عظیمی از آیات و روایات پیرامون تفکر و اندیشه می باشد و انسان را به تفکر در همه امور زندگی اعم از مادی و معنوی سفارش می کند. در برخی از تعبیر از تفکر به عنوان حجت باطنی یاد شده و تفکر را منشأ درجات تکامل بیان کرده است و حتی مقدس ترین اعمال و عبادات را بدون تفکر امری بی فایده شمرده است.

از دیدگاه اندیشمندان نیز زندگی انسان یک زندگی فکری است و جز با ادراک که همان فکر است قوام نمی یابد. هرچه این فکر صحیح تر و تمامتر باشد، انسان زندگی بهتر و محکم تری خواهد داشت.

از سوی دیگر پر واضح است که سیطره تفکر و اندیشه فقط بر روح نیست بلکه تمام افعال و اعمال انسان را شامل می شود. بنابراین با افعال و اخلاق آدمی ارتباط بسیار عمیقی دارد. در واقع هر فعل و دستاوردی که برای بشر حاصل می شود با لحظه های تفکر انسان گره خورده است. آیات و روایات مکرر انسان را تشویق می کند که در تمامی شگفتی های آفرینش بیندیشد تا به سوی کمال مطلوب رهنمون شود. برای همین تفکر و اندیشه از نخستین مراحل تهذیب نفس به حساب می آید. تفکر و اندیشه اگر درست پرورش نیابد و مورد بهره برداری صحیح قرار نگیرد در یک مسیر انحرافی و غلط قرار می گیرد. لذا اولین قدم در جهت رشد و پرورش قدرت تفکر به کار بستن آثار اندیشه مفید است که در کاربرد صحیح افکار انسانی برای رفع معضلات و مشکلات نقش مهمی دارد، آثاری چون تفکر و دوری از غفلت، دوری از طمع، پی بردن به منزلت انسانی - توانایی جدا کردن حق از باطل - فهم درست از هستی، پیشگیری از لغزش و خطا، عاقبت اندیشی، بی نیازی و اهل قناعت شدن و آزاد کردن عقل از عادات اجتماعی است.

دومین قدم تبیین راههایی جهت بهتر اندیشیدن است. از جمله آن راهها: داشتن خودآگاهی، خوب دیدن، خوب شنیدن و خوب حرف زدن، تقویت قدرت ایمان، ایجاد انگیزه، پرهیز از لغزشگاه های اندیشه، باور مقام والای انسانی که خود بیانگر هدفمند زندگی است. استفاده از منابع و مأخذ و الگوها، تعیین هدف در مسیر اندیشه، پندآموزی و عبرت گرفتن، پرهیز از پیروی از عادات اجتماعی غلط، عشق و احترام به تمام موجودات هستی و اهتمام به نقش مهم خانواده می باشند که رشد و پرورش هر کدام از این ها قدرت تفکر و اندیشه را افزایش می دهد و انسان را در رسیدن به کمال مطلوب همراهی و کمک می کند.

منابع

منابع فارسی

- ۱- قرآن کریم
- ۲- نهج البلاغه- شریف رضی- محمد بن حسین- چاپ اول- قم- هجرت- ۱۴۱۴ق
- ۳- آزمندیان، علیرضا، تکنولوژی فکر، ج ۲، چاپ ۸، تهران. بنیانگذار تکنولوژی فکر در ایران، ۱۳۸۳.
- ۴- آمدی، عبدالواد التمیمی، غررالحکم و دررالحکم، (ت ۵۵۰ ق)، موسسه الاعلمی للمطبوعات، بیروت، ۱۴۰۷ ق.
- ۵- بابویه (شیخ صدوق)، ابوجعفر محمد بن علی بن حسین، من لا یحضره الفقیه، ج ۴، قم، انتشارات جامعه مدرسین، ۱۴۱۳ق.
- ۶- پژوهشکده تحقیقات اسلامی، انسان مطلوب، سوم، قم، انتشارات زمزم هدایت، ۱۳۹۰.
- ۷- تبریزی، محمد مجذوب، الهدایا لشیعئه ائمه الهدی، ج ۱، قم، دارالحديث، ۱۴۲۹ق.
- ۸- جوادی آملی، عبدالله، تفسیر تسنیم، ج ۲، چاپ ۸، قم، نشر اسراء، ۱۳۶۰.
- ۹- _____ تفسیر موضوعی قرآن کریم، ج ۱، چاپ اول، قم، نشر اسراء، ۱۳۷۶.
- ۱۰- _____ تفسیر موضوعی قرآن کریم، ج ۴، مرکز نشر فرهنگی رجاء ۱۳۶۳-۱۳۷۴.
- ۱۱- _____ مبادی اخلاق در قرآن، قم، نشر اسراء، ۱۳۷۷.
- ۱۲- الجوهری، المصباح، به کوشش عبدالغفور، العکاری، ج ۲، بیروت دارالعلم للملایین ۱۴۰۷، ق.
- ۱۳- حسن زاده آملی، علامه حسن، شرح العیون فی شرح العیون، چاپ اول، تهران، امیرکبیر، ۱۳۷۰.
- ۱۴- _____ حسن زاده آملی، حسن، شرح منظومه السبزواری، ج ۱، تهران، ناب، ۱۴۱۷ ق
- ۱۵- حنبل، احمد، مسند، ج ۲، (بی جا)، (بی تا)
- ۱۶- الخزاز، ابوالقاسم علی بن محمد، بتحقیق عبداللطیف حسینی، قم، انتشارات بیدار، ۱۴۰۱ق
- ۱۷- خسروی حسینی، دکتر سید غلامرضا، ترجمه و تحقیق معجم مفردات و الفاظ قرآن با راغب اصفهانی، تفسیر لغوی و ادبی قرآن، جلد ۳، انتشارات مرتضوی، کتاب الکاف، ۱۳۸۱
- ۱۸- خمینی، روح الله، شرح چهل حدیث، چاپ ۲۱، تهران موسسه نشر آثار امام خمینی (رضوان الله تعالی علیه)، سال ۱۳۷۸
- ۱۹- _____ تعلیقات علی شرح فصول الحکم، موسسه نشر آثار امام خمینی (رضوان الله تعالی علیه)، ۱۳۱۵.
- ۲۰- _____ شرح دعای سحر، موسسه نشر آثار امام خمینی (رضوان الله تعالی علیه)، تهران، ۱۳۷۷
- ۲۱- _____ صحیفه نور، ج ۷۱، چاپ اول، قدرت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۶۱-۱۳۷۱.

- ۲۲- خوانساری، جمال الدین محمد، (ت ۱۱۲۵ ق)، شرح غررالحکم و دررالکلم، ج ۲، چاپ سوم، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۶۰
- ۲۳- داوودی، محمد، اقتباس از معانی و مفاهیم اخلاق اسلامی، چاپ ۲۳، قم، دفتر نشر معارف، ۱۳۸۸
- ۲۴- دستغیب، سید عبدالحسین، تفکر، دفتر انتشارات اسلامی، جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۳۹۳.
- ۲۵- _____ کتاب ایمان، دفتر انتشارات اسلامی، جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۳۹۳.
- ۲۶- دلشاد تهرانی، مصطفی، سیری در تربیت اسلامی، انتشارات دریا، تهران، ۱۳۸۶.
- ۲۷- راغب اصفهانی، محمدحسین، المفردات فی غریب القرآن: دارالعلم الدار الشامیه، چاپ اول دمشق، بیروت، ۱۴۱۲
- ۲۸- رزمجو، حسین، انسان آرمانی و کامل، (بی جا)، (بی تا)
- ۲۹- رشاد، علی اکبر، دانشنامه امام علی علیه السلام، ج ۱
- ۳۰- ریگی، محمد بندر، المنجد عربی- فارسی، تهران، انتشارات ایران، ۱۳۸۰
- ۳۱- شریف الرضی، محمدبن حسین، نهج البلاغه، صبحی صالح، چاپ اول، قم، هجرت، ۱۴۱۴ق
- ۳۲- صدرالدین شیرازی، ملاصدرا، الشواهد الربوبیه، انتشارات سروش، چاپ ۹۲، مترجم جواد مصلح
- ۳۳- حرانی، شیخ ابواحمد، تحف العقول، محدث جلیل القدر ترجمه صادق حسن زاده، چاپ ۶، انتشارات آل علی (علیه السلام)، ۱۳۸۵.
- ۳۴- صدوق، محمد ابن علی، التوحید تحقیق هاشم حسینی تهرانی، قم، جامعه المدرسین، ۱۳۸۷
- ۳۵- طباطبایی، سید محمد حسین، تفسیر المیزان، دفتر انتشارات اسلامی، ج ۱۶، چاپ ۵، قم، ۱۴۱۲ ق.
- ۳۶- طبرسی، ابو علی فضل ابن الحسن، مجمع البیان، ناصر خسرو تهران ۱۳۸۳
- ۳۷- طبرسی، شیخ رضی الدین، مکارم الاخلاق، ترجمه سید احمد احمدزاده، نشر نورالزهرا، ۱۳۷۰.
- ۳۸- طریحی، فخر الدین، مجمع البحرین، ج ۳، ماده فکر، تهران ۱۳۷۵، (بی جا)،
- ۳۹- علاءالدین علی بن حسام معروف به متی هندی، کنز العمال، موسسه فرهنگی دارالحديث، قم، ۱۳۷۴.
- ۴۰- عیاشی، محمد بن مسعود، تفسیر العیاشی، ج ۲، تهران، المطبعة العلمیه، ۱۳۸۰ق.
- ۴۱- فرید، مرتضی، روایات تربیتی از مکتب اهل بیت (علیهم السلام)، نشر فرهنگ اسلامی، تهران، ۱۳۸۶.
- ۴۲- فیومی، احمد بن محمد بن علی القری، المصباح المنیر فی غریب شرح الکبیر الرافعی، ماده کمل، چاپ ۷، قاهره، ۱۳۸۳.
- ۴۳- قریشی، سید علی اکبر، قاموس قرآن، ج ۵، دارالکتب الاسلامیه، هشتم ۱۳۶۱.
- ۴۴- قیومی، احمد بن علی اعقری، المصباح المنیر فی غریب شرح الکبیر الرافعی، ق ۱۳۸۳. (بی جا)،
- ۴۵- کاشانی، فیض، المحجۀ البیضا، ج ۸. (بی جا)، (بی تا)
- ۴۶- کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی ج ۱، تهران، دارالکتب الاسلامیه. ۱۳۶۳.

- ۴۷- _____ ترجمه و شرح سید مهدی آیت اللهی، چاپ دوم، تهران، انتشارات جهان آرا، ۱۳۸۷.
- ۴۸- کنز العمال، ح ۵۷۰۵. (بی جا)، (بی تا)
- ۴۹- مجاهد، عبدالرسول، سیری در تکامل انسان در دو جهان، انتشارات ناصر، بهار ۱۳۸۵.
- ۵۰- مجلسی، محمدباقر (ت ۱۱۱۰ ق)، بحار الانوار لعلوم الائمه الاطهار، ج ۱۶، دار احیاء التراث العربی، بیروت، موسسه وفا، بیتا، ۱۴۰۳ ق.
- ۵۱- محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمه، ج ۳.
- ۵۲- مصباح الهدایه الی الخلافه و الولایه. (بی جا)، (بی تا)
- ۵۳- مطهری، مرتضی، انسان کامل، چاپ ۳۳، قم، انتشارات صدرا، ۱۳۸۴.
- ۵۴- _____ تعلیم و تربیت در اسلام، چاپ ۱۴، قم، انتشارات صدرا، ۱۳۶۷.
- ۵۵- _____ جاذبه و دافعه علی (ع)، انتشارات حسینیّه ارشاد، تهران، (بی تا)
- ۵۶- _____ مجموعه آثار، ج ۲، چاپ ۶، انتشارات صدرا، تهران، ۱۳۷۶۵
- ۵۷- _____ اصول فلسفه و روش رئالیسم، ج ۴، انتشارات صدرا، تهران.
- ۵۸- _____ آشنایی با قرآن، تفسیر سورة قلم، چاپ ۷، انتشارات صدرا، تهران، ۱۳۷۶.
- ۵۹- مظفر، محمدرضا، المنطق الظفر، ترجمه علی شیروانی، دوازدهم، قم، دارالعم، ۱۳۸۲
- ۶۰- مکارم شیرازی، ناصر، کتاب الامثل فی تفسیر کتاب الله المنزل، ج ۱۰، جامعه المدرسین قم، موسسه نشر اسلامی، سال ۱۳۶۵
- ۶۱- نصری، عبدالله، سیمای انسان کامل از دیدگاه مکاتب، تهران، جهاد دانشگاهی دانشگاه علامه طباطبائی، ۱۳۶۳.
- ۶۲- هاشمی رکاوندی، سید مجتبی، تربیت و شخصیت انسانی، چاپ اول، قم، دفتر تبلیغات اسلامی ۱۳۷۲
- ۶۳- یثربی، یحیی، کتاب ماجرای غم انگیز روشنفکری در ایران، تهران، دانش و اندیشه معاصر، ۱۳۷۹.

منابع عربی

- ۱- ابن منظور، محمد بن مکرم، (م: ۷۱۱، ق) *لسان العرب*، ج ۵، «فکر» به کوشش علی شیری، بیروت دارالحیا، التراث العربی، ۱۴۰۸ ق،
- ۲- الامالی، ابو عبدالله محمد بن النعمان البغدادی ملقب بامفید، منشورات جماعه المرسلین، قم، ۴۰۳ ق،
- ۳- رسائل کرکی، ۱۶۲/۳، حدیث قدسی.
- ۴- عاملی، شیخ حر، وسایل الشیعہ، موسسه آل البيت (علیه السلام) چاپ اول، قم، ۱۴۰۹ ق.

سایت

مومنی، علی، کمال انسان و انسان کامل، مرکز اطلاع رسانی غدیر
www.ghadeer.org
www.erkanim.blogfa.com